

DRAMA EN THEATER
EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND

Annick POPPE

Aflevering 8

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

BROUWERS (Toon) [hoofddred.], *Vlaams Theaterjaarboek '86-87*, Antwerpen, De Scène in samenwerking met het Archief en Museum van het Vlaamse Cultuurleven te Antwerpen en het Vlaams Theaterinstituut te Brussel, 1988.

Bij de samenstelling van het documentaire gedeelte van het eenentwintigste theaterjaarboek werd voor het eerst gebruik gemaakt van het computerbestand van het Vlaams Theaterinstituut: dit biedt het voordeel dat de jaarboeken in het vervolg vlugger zullen verschijnen. Het redactionele gedeelte is als naar gewoonte vrij beperkt. Jaak Van Schoor staat stil bij de veertigste verjaardag van de Studio Herman Teirlinck, Ingrid Van der Veken hangt een erg positief beeld op van het beleid van Ivonne Lex in de Antwerpse K.N.S., Rina Barbier plaatst kanttekeningen bij het vertrek van Maurice Béjart uit België en Jac Heijer ontleedt het succes van de jonge Vlaamse theatermakers in Nederland.

HUNNINGHER (Ben), *Shakespeare en het theater van zijn tijd*, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1987, 207 p. (ISBN 90-6403-175-4); zie bespreking in dit nummer.

HUYGENS (Constantijn), *Trijntje Cornelis*, uitgegeven door H.M. Hermkens, Utrecht, HES, 1987, deel 1, [124 p.] + 184 p.; deel 2, niet gepagineerd. H.M. HERMKENS onderwerpt *Trijntje Cornelis*, de enige klucht van C. Huygens, aan een uiterst nauwgezet filologisch onderzoek. Het bestuderen van het klad van Huygens uit 1653 en een afschrift van een kopiist - de kopie die voor de eerste gedrukte versie uit 1657 werd gebruikt ging verloren - laat hem toe de ontstaansgeschiedenis van de tekst met vrij grote zekerheid te reconstrueren. Wat deze uitgave erg aantrekkelijk maakt voor bibliofielen is de apart gebonden facsimile van de autograaf van Huygens en de apograaf van de kopiist.

NIETZSCHE (Friedrich), *De geboorte van de tragedie*, oorspronkelijke titel *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik*, vertaald door Kees Vuyk, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1987, 147 p. (ISBN 90-6403-169-X).

PARENTE (James A. jr.), *Religious Drama and the Humanist Netherlands 1500-1680*, Leiden, Brill, 1987, 240 p. (ISBN 90-04-08094-5).

Het Vlaamse toneel en de auteurs, Handelingen van een colloquium te Gent, 6 september 1986, met Johan Boonen, Paul Koeck, Jaak Van Schoor, René Verheezen, eindredactie

dr. Freddy Van Besien, Gent, Frans Roggenstichting, 1987, 40 p. : zie bespreking.

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

ARENTS (Paul), "Le jeu des miroirs brisés dans "Sire Halewyn" de Michel de Ghelderode: une analyse Lacanienne", *Restant*, 15(1987), nr. 3-4, pp. 75-85. Als Halewyn in de spiegel kijkt, dan ziet hij niet zichzelf. Hij is slechts een schaduw, heeft geen identiteit. Ook Purmerende weet niet wie ze is; haar woorden laten geen spoor na in het geheugen van de anderen. Uiteindelijk verlaat ze het vaderlijke huis en gaat op zoek naar Halewyn. Liefde en dood zijn echter onlosmakelijk met elkaar verbonden, tussen de mannelijke rede en de vrouwelijke irrationaliteit woedt een eeuwige strijd.

BAERVOETS (Alexander), "Oskar Schlemmer & Das Triadische Ballett", *Etcetera*, 6(1988), nr. 21-22, pp. 66-69.

Het *Triadische Ballett* (1922), het levenswerk van de veelzijdige beeldende kunstenaar Oskar Schlemmer, werd onlangs door Gerhard Bohner gerecreëerd. Achter de fascinerende schoonheid van de kostuums gaat een ingewikkelde symboliek schuil. Schlemmer wou de menselijke gestalte terugbrengen tot een combinatie van vierkant, driehoek en cirkel. De interactie tussen mens en ruimte maakt een oneindig aantal variaties op die basisvormen mogelijk. De sfeer evolueert van vrolijk naar mystiek, de bewegingen krijgen een rituele betekenis.

BOERMA (Saskia), "Hans Croiset: 'Ik ben blij dat ik door de tijdgeest heenbreek'", *Toneel Teatraal*, 109(1988), nr. 4, pp. 5-9.

Hans Croiset, in 1973 de stichter van het Publiektheater, richtte voor de tweede maal in zijn loopbaan een gezelschap op. Het Nationale Toneel wil vanaf het seizoen 1988-89 een synthese brengen van verschillende belangrijke stromingen uit het wereldrepertoire. Er wordt geopteerd voor sterke, intellectueel hoogstaande teksten, die de toeschouwers iets bijbrengen over de tijd waarin ze leven.

CORKHILL (Alan), "Abwandlungen des Duellrituals in der deutschsprachigen Literatur des 19. und frühen 20. Jahrhunderts", *Neophilologus*, 72(1988), nr. 2, p. 244-257.

Aan het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw keerden talrijke auteurs zich tegen het duel als het ultieme middel om de eer te redden. Herman Sudermann relativiseerde de verouderde eerbegrippen in *Die Ehre*, *Fritzchen* en *Es lebe das Leben*: zelfs wie een duel wint redt zijn eer niet en de vrouw om wie geduëlleerd wordt gaat vaak ten gronde. In *Freiwild* en *Das weite Land* haalde Arthur Schnitzler scherp uit naar de militaire kaste, die in haar drang tot duellieren ook burgers in de ondergang meesleepte.

DE GROOT (Cegienas), "Schein - Wirklichkeit - Entfremdung. Ein Thema der Österreichischen Literatur des 20. Jahrhunderts", *Neophilologus*, 72(1988), nr. 3, pp. 258-277.

De theorieën van Wittgenstein en de neopositivistische Wiener Kreis hadden veel invloed op de Oostenrijkse literatuur van tussen de twee wereldoorlogen. Het thema van schijn en zijn is nadrukkelijk aanwezig in *Der Schwierige* (1921) van Hugo von Hofmannsthal:

conversatie is verworden tot een uitwisseling van frasen en clichés. De personages in Ödön von Harvath's *Geschichten aus dem Wiener Wald* (1938) hebben evenmin besef van de realiteit; hun leven wordt gedictieerd door conventies.

DE LEEUW (Sonja), "Nederlands televisiedrama: een historisch onderzoek", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 6(1987-88), nr. 22, pp. 93-114.

Bij de geschiedschrijving van het Nederlandse televisiedrama mag niet worden voorbijgegaan aan de heel bijzondere relatie tussen fictie en werkelijkheid die dit genre kenmerkt. De intenties van de makers (streefden ze realisme of estheticisme na?), de receptie door de verschillende lagen van het publiek (worden hun normen en waarden al dan niet bevestigd?), de meningen van de critici en de dramaturgische structuren en betekeniscomponenten van de producties, ingedeeld volgens subgenre (historisch drama, docudrama, thriller, enz.) dienen te worden geanalyseerd.

DE ROECK (Jef), "T 68, een afgedreven voorstel", *Etcetera*, 6(1988), nr. 21-22, pp. 17-21.

T 68 of de toekomst van het theater in Zuid-Nederland, een in 1968 door Alex Van Royen, Carlos Tindemans en Hugo Claus geformuleerd voorstel tot hervorming van het theater, vond nauwelijks enige weerklank: het klimaat was blijkbaar niet rijp voor de oprichting van één groot gezelschap (met eigen opleidingscentrum en experimenteerimte) voor heel Vlaanderen. Alhoewel de onmiddellijke toekomst een heel andere richting uitging - *T 68* wou het theater hervormen en niet de maatschappij - lijkt de uitgesproken vraag om aandacht voor de specifiek theatrale elementen van de voorstelling enigszins vooruit te lopen op de huidige vernieuwingspogingen van de vele enthousiaste jonge Vlaamse theatermakers.

FLEURKENS (Anneke), "Meer dan vrije expressie. Schooltoneel tijdens de renaissance", *Literatuur*, 5(1988), nr. 2, pp. 75-82.

Het lezen, van buiten leren en opvoeren van toneelstukken in het Latijn behoorde tot de eindfase van de opleiding in vroomheid en deugd van de pupillen van de zestiende-eeuwse Latijnse scholen. Mede bij gebrek aan financiële middelen was de aankleding zeer sober, het accent lag op de voordracht. De vijftienjarige leerlingen studeerden vooral komedies van Terentius en Plautus in. Ook de nieuwe Neolatijnse stukken, die hun stof ontleenden aan de bijbel, aan de middeleeuwse moraliteiten en aan het scholieren- of studentenbestaan, kenden grote bijval.

FRIEDMAN (Edward H.), "Guillén de Castro's *Progne y Filomena*: Between the Clasic and the Comedia", *Neophilologus*, 72(1988), nr. 2, pp. 213-217.

Progne y Filomela (ca. 1608-1612) van G. de Castro behoort tot de overgangperiode tussen het neoclassicitische drama en de meer volkse comedia nueva. Het eerste en tweede bedrijf brengen een variant op Ovidius' tragische verhaal van Tereus, die een passie opvat voor Filomela, de zuster van zijn echtgenote Procne en door beide vrouwen voor zijn verraad wreed wordt gestraft. Het derde bedrijf is een door de auteur verzonnen komedie over de jeugdige liefde tussen de zoon van Tereus' broer en Filomela en de dochter van Tereus en Procne. De Castro laste nog orakels en dromen in, maar de taal van zijn personages is op-

vallend modern.

HEIJER (Jac), "Onfatsoenlijk, scabreus en geschift", *Toneel Teatraal*, 109(1988), nr. 4, pp. 20-21.

Tussen 1967 en 1987, het jaar van zijn overlijden, heeft de New Yorker Charles Ludlam, een adept van John Vaccaro en het Playhouse of the Ridiculous, elk seizoen met zijn Ridiculous Theatrical Company een exuberante show op het getouw gezet, waarin de belachelijkheden, neurosen en vulgariteiten van de moderne mens worden uitvergroot.

KUYVENHOVEN (Willem), "Van homo ludens tot homo politicus", *Toneel Teatraal*, 109(1988), nr. 5, pp. 5-9.

Subsidieaanvragen voor ad hoc-projecten overspoelen de burelen van de Nederlandse kunststraden, die een advies moeten uitbrengen bij de subsidiërende overheden. De samenstelling van de raden is vaak aanvechtbaar en de gehanteerde criteria zijn onduidelijk. De hedendaagse kunstenaars moeten kiezen tussen avontuur en politiek, tussen l'art pour l'art en opportunisme.

MARTINEZ LACALLE (Guadalupe), "*Yerma*: 'una tragedia pura y simplemente'", *Neophilologus*, 72(1988), nr. 2, pp. 227-237.

Yerma heeft de kracht van een klassieke tragedie: F. Garcia Lorca portretteert een no-bele vrouw, die aanvankelijk hartstochtelijk verlangt kinderen te baren en zo haar existentiële rol te vervullen - veel beter dan de vruchtbare vrouwen om haar heen ziet zij de betekenis van het moederschap in -, maar zich uiteindelijk met haar kinderloosheid verzoent en haar echtgenoot, de oorzaak van haar ellende, wurgt. Het tragische, onomkeerbare einde heeft een louterende werking op de toeschouwers, die de strijd van de heldin tegen het noodlot en haar uiteindelijke aanvaarding ervan hebben gadegeslagen.

OPSOMER (Geert), "Uitdagingen voor honderdjarigen. Drie repertoire-theaters op zoek naar een rol", *Etcetera*, 6(1988), nr. 21-22, pp. 2-9.

De sociale functie van de Vlaamse repertoiretheaters is in het verleden vaak ter discussie gesteld; men denke o.a. aan de hervormingspogingen van H. Van Overbeke, J.O. De Gruyter en H. Teirlinck. Ook nu is er nood aan bezinning over de relatie tussen theater en publiek. De kracht van het moderne theater schuilt immers niet de homogeniteit, maar in de heterogeniteit. De gemeenschappelijke waarden zijn verloren gegaan, het is onmogelijk om theater te brengen dat iedereen aanspreekt. Naar een bepaalde voorstelling gaan wordt een middel om zich sociaal en intellectueel te affirmeren. Een produktie moet derhalve commentaar leveren op de werkelijkheid van het moment, moet nieuwe betekenissen en nieuwe codes genereren.

PEETERS (Frank), "J.O. De Gruyter en het Vlaamse Volkstoneel (1920-1924). Een hernieuwde plaatsbepaling", *Ons Erfdeel*, 31(1988), nr. 2, pp. 255-259.

J.O. De Gruyter en het Vlaamse Volkstoneel zijn uitgegroeid tot een "Vlaamse theatermythe" (p. 254); de erg lovende geschiedenis van het V.V.T. die dr. Jozef Goossenaerts voor het huldealbum *Dr. Jan Oskar de Gruyter* (1934) schreef, is hier niet vreemd aan. De waarheid is echter genuanceerder. De klassieke stukken sloegen zelden aan, de publieke be-

langstelling was enkel in de steden groot en de speelstijl bleef hangen in het conventionele.

SCHENKEVELD (D.M.), "Sophocles, de toneeldichter", *Bzzlletin*, 17(1988), nr. 154, pp. 27-36.

In de tragedie *Philoctetes*, door Sophocles op zevententachtige leeftijd geschreven, wordt de gelijknamige held, die in het bezit is van een boog met onfeilbare pijlen, tien jaar nadat hij met een vreselijke wonde op een verlaten eiland werd achtergelaten, teruggehaald om de val van Troje te helpen bewerkstelligen. De sluwe Odysseus overhaalt Neoptolemus, de zoon van Achilles, zich door een list meester te maken van het wapen, doch ziet al zijn plannen mislukken. De eerlijke, maar ambitieuze Neoptolemus maakt een innerlijke strijd door: uiteindelijk kiest hij de zijde van de verbitterde Philoctetes, die slechts na een tussenkomst van Heracles, de deus ex machina, mee wil naar Troje.

SICKING (C.M.J.), "Aristophanes: Humor op het scherp van de snede", *Bzzlletin*, 17(1988), nr. 154, pp. 44-50.

Aristophanes hanteert in zijn komedies - bijna alle geschreven ten tijde van de desastreuze Pelopponesische oorlog (431-404) - steeds hetzelfde procédé. Hij creëert een omgekeerde wereld, waarin onmogelijke en fictieve oplossingen worden geboden voor de problemen die het Atheense publiek kwelden. Zo kunnen de toeschouwers zich ten minste in gedachten distantiëren van de grimmige werkelijkheid en voelen ze zich voor een ogenblik meester over een situatie die ze niet kunnen beheersen. Omdat zijn humor zo tijdgebonden is, werd Aristophanes in latere eeuwen vaak verkeerd begrepen; hij is een tijdloos voorbeeld van anti-dogmatisme.

THIELEMANS (Johan), "De duizend betekenissen van de sterrennacht. De "Duitse methode" in de opera", *Etcetera*, 6(1988), nr. 21-22, pp. 61-65.

Uitgaande van een libretto vertellen Duitse regisseurs vaak een eigen verhaal. Dat deze nieuwe visies niet altijd even sterk zijn, bewijzen enkele produkties die tijdens het seizoen 1987-88 in Brussel en Amsterdam te zien waren. De *Othello* (Verdi) van Peter Stein ging ten onder aan een overdaad aan verwijzingen naar verschillende culturen. Harry Kupfer situeerde *Salome* (R. Strauss) in een high tech-wolkenkrabber: een maniëristische oefening zonder diepgang. Ruth Berghaus' *Lulu* (A. Berg) had nog weinig met het origineel te maken. Enkel de tegelijk erg theatrale en erg pure *Tristan en Isolde* (Wagner) van Jürgen Gosch straalde een grote kracht uit.

TINDEMANS (Klaas), "Een schouwburg is geen aquarium dat met goudvissen gevuld moet worden", *Etcetera*, 6(1988), nr. 21-22, pp. 10-12.

Geïnspireerd door de sociaal-democratische ideeën van de jaren vijftig en zestig zijn het Théâtre National Populaire, het Piccolo Teatro en de Royal Shakespeare Company erin geslaagd de volksmassa's te bereiken. In het gewijzigde tijdsclimaat van de jaren zeventig waren het Théâtre du Soleil en de Berlijnse Schaubühne am Halleschen Ufer/am Lehminer Platz grote publiekstrekkers. Al deze gezelschappen zetten zich af tegen bestaande modellen en ontwikkelden eigen structuren, die echter slechts tijdelijk bleken te werken. De verhouding tussen theater en omgeving, tussen theater en publiek en tussen theater en repertoire wijzigt voortdurend: wie wil overleven moet zich daaraan kunnen aanpassen.

VAN HOORDE (Johan), "Burke-onderzoek: 'Kultuurconsumptie in Vlaanderen': Er zit meer in ons!", *Vlaanderen Morgen*, februari 1988, pp. 37-53.

Tegen het opinie-onderzoek over de "consumptie" van cultuur in Vlaanderen, in opdracht van de gemeenschapsminister van cultuur uitgevoerd door Burke Marketing Information, kunnen heel wat methodologische en principiële bezwaren worden ingebracht. Deze gelden o.a. de willekeurige selectie van de informanten, de onzorgvuldige formulering van resultaten en aanbevelingen en de al te economische benadering van cultuur. De situatie is overigens heel wat rooskleuriger dan het rapport laat uitschijnen. Het komt er in de eerste plaats op aan een cultuurvriendelijk klimaat te scheppen, drempels allerhande te verlagen en het aanbod zo gevarieerd mogelijk te houden.

VAN KEULEN (Sybrandt), "Een dwaasheid met grote gevolgen. Nietzsches Geboorte van de tragedie", *Toneel Teatraal*, 109(1988), nr. 4, pp. 17-19.

Volgens Nietzsche heeft de westerse cultuur het dionysische levensgevoel verworpen ten voordele van het apollinische. De westerling wil de natuur in universele wetten vatten en ontkent bijgevolg de specifieke verschijningsvormen van het levende. Kunst is een andere - daarom niet noodzakelijk irrationele - vorm van kennen. De tragische ervaring, het intuïtieve inzicht in de menselijke oernatuur, verbindt lust en pijn, vreugde en verdriet, geboorte en dood.

VAN LOOY (Herman), "Euripides of het onvatbare genie", *Bzzlletin*, 17(1988), nr. 154, pp. 37-43.

Euripides, die schreef in een tijd vol spanningen op religieus, politiek, sociaal en ethisch vlak, dankt zijn populariteit aan de blijvende actualiteit van zijn thematiek. Onder invloed van de sofisten poneerde hij dat de mens verantwoordelijk is voor zijn daden. Steeds speurt hij naar de drijfveren van het menselijke handelen; de personages in zijn gesecculariseerde tragedies worden voortgestuwd door hun eigen passies.

VAN MEURS (Frank), "De abele spelen en de navolgende sotternieën als thematisch tweeluik", *Literatuur*, 5(1988), nr. 3, pp. 149-156.

Elk abel spel en de navolgende sotternie behandelen hetzelfde thema. In het abel spel, dat zich steeds in de hogere kringen afspeelt, wordt een kwestie van leven en dood opgelost op een moreel verantwoorde manier, zodat de maatschappelijke orde wordt hersteld. De sotternie schetst een onbenullig conflict tussen kleine mensen, dat nooit afdoende wordt beslecht. De stedelijke elite, voor wie de spelen bestemd waren, zette zich immers af tegen het gewone volk en wou de adel nabootsen.

VAN ROSSEN (Nico), "Het einde ligt in het begin. De onmogelijke kreeftegang van Koltès", *Toneel Teatraal*, 109(1988), nr. 4, pp. 40-45.

In de toneelstukken van Bernard-Marie Koltès zwerven eenzame, ontheemde mensen door het duister van de nacht. Hun verlangen naar begrip en liefde kan niet worden beantwoord in een wereld waarin elke ontmoeting een bedreiging is. De taal zit vol valstrikken: wie spreekt weet dat zijn woorden hem worden afgenomen en een eigen leven gaan leiden. De enige hoop die rest is de hoop op een menswaardige dood.

VAN STAPELE (Peter), "Drama, theater en film: filmonderzoek in verband met theaterwetenschap", *Tijdschrift voor Theaterwetenschap*, 6(1987-88), nr. 22, pp. 125-148.

Het bestuderen van films vereist een multidisciplinaire aanpak; de filmtheorie ontwikkelt zich in relatie tot de dramatheorie. De belangstelling gaat uit naar de dramatisch-narratieve structuren, de manier van ensceneren, de cinematografische codes (camera-afstand, point of view, separation en parallel action enz.) en de geïntendeerde en werkelijke werking. De resultaten van het onderzoek zijn nuttig voor filmmakers, onderwijsmensen en mediaspecialisten.

VERMEULEN (Ernst), "Opera in Nederland", *Ons Erfdeel*, 31(1988), nr. 2, pp. 232-236.

Jan Van Vlijmen, intendant van de Nederlandse Opera vanaf 1985, opteerde voor knap geregisseerd, tot de essentie teruggebracht muziektheater en voor een uitgebalanceerd ensemblespel. Hij hield vooral van opera's uit het interbellum (o.a. die van Alexander von Zemlinsky) en nam afstand van het verisme à la Puccini. Zijn ontslag aan het einde van het seizoen 1987-88 betekent een gemiste kans voor de Nederlandse Opera.

WILLEKENS (Cesar), "De Bayreuther Festspiele", *De scène*, 29(1987-88), nr. 9, pp. 3-5.

Het Festspielhaus in Bayreuth opende in 1876 met *Das Rheingold*: een kwarteeuw al had Wagner gedroomd van een eigen theater, waarin zijn monumentale werken in optimale omstandigheden zouden kunnen worden geproduceerd. De leiding van de Bayreuther Festspiele heeft altijd bij de familie Wagner berust; tijden van bloei wisselden af met crisismomenten. Memorabele hoogtepunten zijn *Tristan en Isolde* uit 1930, gedirigeerd door Arturo Toscanini en *Der Ring des Nibelungen* in een enscenering van Patrice Chéreau, die van 1976 tot 1980 op de affiche stond.

II. DRAMATEKSTEN

a. in boekvorm

DE ROOY (Jan), *Het gelaarsde lijk*, Antwerpen, Nioba, 1987, 48 p.

FOKKEMA (Frouke), *Vier keer Fokkema (Vreemdgangers, Patronen, Zwijgt, Drainage)*, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1987, 176 p. (ISBN 90-6403-179-7).

GARCIA LORCA (Frederico), *Het publiek, Het huis van Bernarda Alba, Het verbluffende schoenlappersvrouwje*, oorspronkelijke titels *El publica, La casa de Bernarda Alba, La zapatera prodigiosa*, vertaald door Dolf Verspoor, Amsterdam, Meulenhoff, 1988, 210 p. (ISBN 90-2485-2).

GOLDONI (Carlo), *Wie trouwt de weduwe?*, oorspronkelijke titel *La vedova scaltra*, vertaald door Dolf Verspoor, Amsterdam, International Theatre Bookshop en Den Haag, Haagse Comedie, 1987, 95 p. (ISBN 90-6403-182-7).

HERZBERG (Judith), *De caracal*, Amsterdam, International Theatre Bookshop en Toneelgroep Amsterdam, 1988, 39 p. (ISBN 90-6403-180-0).

HEUER (Ben), *Spelen: een bundel nieuw jeugdtoneel*, Toneelstukjes, musicals, pantomimes, improvisaties, fopspelen, ideeën, voor kinderen vanaf plusminus 6 jaar, Bussum, De Toneelcentrale, 1987, 146 p. (ISBN 90-6315-042-3).

KOHOUT (Pavel), *Pat of een Koningsspel*, vertaald door Jan Christiaens, Antwerpen, Dedalus, 1988, 64 p. (ISBN 90-70924-46-3).

MOLIERE, *Scapin*, oorspronkelijke titel *Les Fourberies de Scapin*, vertaald door Jos Van Gorp, Theaterwinkel v.z.w. en Koninklijke Nederlandse Schouwburg, 1988.

MOLIERE, *Scapino of De schelmenstreken van Scapin*, oorspronkelijke titel *Les Fourberies de Scapin*, bewerkt door Frank Dunlop en Jim Dale, vertaald door Luk Wyns, Antwerpen, Dedalus, 1988, 64 p. (ISBN 90-70924-45-5).

POURVEUR (Paul), *De baron van Münchhausen*, Antwerpen, Dedalus, 1988, 64 p. (ISBN 90-70924-48-X).

ROOBJEE (Pjeroo), *Wolfsklem*, Antwerpen, Nioba, 1987, 77 p.

SIERENS (Arne), *De liefde voor de 3 Manen*, libretto, Antwerpen. Dedalus, 1988, 48 p. (ISBN 90-70924-56-0)

TOLSTOJ (Lew), *Geschiedenis van een paard*, voor toneel bewerkt door Mark Rozowski, Antwerpen, Dedalus, 1988, 48 p. (ISBN 90-70924-47-1).

VILAR (Esther), *Nina Glückstein*, Antwerpen, Theaterwinkel v.z.w. en Toneelgezelschap Ivonne Lex, 1988.

b. in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

VAN LERBERGHE (Charles), "Pan", vertaald en bewerkt door Lucas Vandervost, *Et cetera*, 6(1988), nr. 21-22, pp. 23-38.